

V zadnjih petih škatlah (šk. 31-34) je zbrano t.i. študijsko gradivo: razni bilteni, brošure, časopisi in časopisni izrezki, nekaj knjig, kongresna gradiva, gradiva posvetovanj in simpozijev,

razni elaborati, referati, članki itd., skratka, gradivo, ki ga je v teku let prejel in zbral Josip Rus.

Osebni fond Marije Vilfan

Marijeta Čampa

V letu 1991 je arhivu Inštituta za novejšo zgodovino podarila gradivo Marija Vilfan. Obsega 14 fasciklov (1,57 tekočih metrov) iz let 1931-1988. Fond je urejen, popis obsega 80 strani rokopisa.

V fondu je družinska korespondenca, osebni dokumenti, fotografije, čestitke za osebne jubileje, novoletne čestitke, razglednice. Obsežna je uradna korespondenca, vabila, fotografije in gradivo, ki je nastalo na službenih mestih oziroma pri političnih nalogah (delegacije). Precej je tudi materialov o raznih predavanjih v Sloveniji, Jugoslaviji in inozemstvu; dodano je študijsko gradivo in bibliografija objavljenih člankov, prispevkov, brošur in razprav.

Marija Vilfan je bila rojena 1912 v Ljubljani, kjer je končala gimnazijo in diplomirala na ljubljanski filozofski fakulteti leta 1935. Sodelovala je v ilegalnem delu v Ljubljani in leta 1943 odšla v partizane. Po vojni je bila skupaj z možem, diplomatom dr. Jožetom Vilfanom v New Yorku in Indiji, nato v Beogradu in vmes nekaj let v Ljubljani direktorica Cankarjeve založbe, potem v Beogradu predsednica Jugoslovanske komisije za sodelovanje z UNESCO. Bila je članica jugoslovanske delegacije na konferenci KVSE v Ženevi 1974-1975. Leta 1972 se je upokojila, nato pa še dve desetletji delala v Društvu za Združene narode za Republiko Slovenijo v Ljubljani.

Družinska korespondenca (Bukovec, Vilfan in drugo sorodstvo) sodi v glavnem v obdobje med 1931 in 1974, fotografije pa sežejo nazaj do leta 1907. Omenjeno družinsko gradivo je skupaj z nekaterimi materiali, ki se nanašajo na politično delovanje pred II. svetovno vojno in po njej, zaprto za uporabnike za obdobje 50 let po določenih darilne pogodbe.

Službena korespondenca po letu 1945 je obsežna, saj zajema kar 5 fasciklov; njena posebnost pa so mnoge ohranjene kopije pisem, ki jih je pisala Marija Vilfan. Naslovniki so iz Slovenije in Jugoslavije (1945-1988); iz Indije,

Burme, Afganistana, Pakistana, Indonezije, Etiopije (1952-1957); iz Anglije, ZDA in Kanade (1948-1979); iz Zah. Nemčije, Avstrije, Švice in Češkoslovaške (1952-1980); iz Italije, Francije, Beneluxa (1952-1960); iz Madžarske, Turčije, Izraela in Kitajske (1949-1987); iz Avstralije, Nove Zelandije (1952-1954). Nekaj pisem se nanaša na United Yugoslav Relief Fund of America, Yugoslavia Emergency Committee, UNESCO in CARE (1945-1953). Ta korespondenca ni zanimiva le zaradi visokega števila korespondentov (preko 80 iz Slovenije in več kot 60 iz Jugoslavije, 53 iz Indije, iz Anglije, ZDA in Kanade preko 100 itd.), ampak tudi po svoji vsebini. Obenem je razvidno, da je jugoslovansko politično dogajanje po vojni tudi terjalo zahtevno in minuciozno delo. Srečamo zanimiva imena: Lado Ambrožič - Novljan, dr. Bogdan Breceļ, Rudi Čačinovič, Maila Golob, Pepca Kardelj, Vlado Kozak, Stane Krašovec, Tomo Martelanc, Lojze Spacal, Janez Stanovnik, Vida Tomšič, Danilo Türk; Oskar Davičo, Vladimir Dedijer, Stevan Dedijer, Koča Popović, Marko Ristić, Ivo Vejevoda, Vlado Velebit; Indira Gandhi, Ašoka Mehta; soproga Louisa Adamića Stella, William F. Deakin, ameriška bibliotekarka Harriet G. Eddy, ameriška pisateljica Lillian Hellman, William Jones, George Kennan, dr. John A. Kingsbury, Edgar Snow, dr. Bela Schick, George Wuchinich; založniška hiša Feltrinelli, Ferdinando Ressel; soproga Zlatka Balokovića Joyce in druge.

Nekaj materialov se nanaša na delovne in druge obveznosti Marije Vilfan: gradivo iz Cankarjeve založbe (1964), Zvezne konference SZDL (1967), Jugoslovanske lige za mir (1966-1967).

Zanimivo je gradivo z generalne konference UNESCA v Parizu 1968 in s konference KVSE v Ženevi 1974-1975 (1 fascikel).

V dveh fasciklih je gradivo o obisku jugoslovanske parlamentarne delegacije v Italiji (1961), o mednarodnem ženskem zborovanju za razorožitev na Dunaju (1962), o madžarskem nacio-

nalnem kongresu miru v Budimpešti (1963), o kongresu indonezijskih žena v Djakarti (1964) ter konferenci o izobraževanju v Nairobiju (1968) i.dr.

Vilfanova se je vedno rada odzvala vabilom in imela veliko predavanj iz različnih področij: po-

topisi o Indiji in Nepal, koeksistenca ter jugoslovanska zunanja politika (kvekerski seminar v Švici 1957), o volitvah v Jugoslaviji (Maribor 1958); med temami je tudi nacionalno in manjšinsko vprašanje (Maribor 1961), socializem, mednarodno delavsko gibanje in druge.

Marjan Rožanc in njegova zapuščina

Boris Rozman

Marjan Rožanc, pisatelj, dramatik, esejist, publicist se je rodil 21. novembra 1930 v Slapah pri Ljubljani. Otroštvo in mladost je preživel v Ljubljani, kjer je živel in ustvarjal vse do osemdesetih let, ko se je začel vse pogosteje umikati na Kras. Po končani nižji gimnaziji in grafični šoli je bil nekaj časa zaposlen v tiskarnah, nato pa je deloval kot svobodni književnik in pozneje kot športni delavec, dokler se ni znova v celoti posvetil kulturi, kar je mogoče videti iz njegovih tehtnih in poglobljenih del v zadnjih letih.

Najprej je objavljajal v revijah. Sodeloval je pri Perspektivah, Problemih, bil je vodja eksperimentalnega gledališča Oder 57, ki je leta 1964 uprizorilo njegovo družbenopolitično dramo Topla gre-da. Na tem mestu naj omenim še dve njegovi drami: Jutro polpreteklega včeraj in Stavba. Preizkusil se je v vseh literarnih zvrsteh: črticah, novelah, romanah, dramah, esejih in filmskih scenarijih. Svojo pot je začel z novelami, od zbirke Mrtvi in vsi ostali do Zračne puške in pozneje Vstajenje mesa. Njegovi osrednji romaneskni besedili sta vsekakor Slepo oko gospoda Janka in vojno obdobje oživljajoči roman Ljubezen, ki jima je pozneje ob esejistiki - Demon Iva Daneua, Iz krvi in mesa - in drugi pripovedni prizori pridružil še Metulja, Hudodelce, Nebesa, Sentimentalne čase, Markov evangelij 1/8, Lectio Divina, Indijansko zimo in Umor. Tik pred smrtjo je izšla njegova knjiga esejev Mahinejska kronika, po mnenju kritikov eden najboljših prispevkov sodobne slovenske književnosti.

Prav s svojo esejistiko, s katero bralca nenehno izziva, z njim polemizira in ga sili k oblikovanju lastnega nedogmatskega stališča, je Marjan Rožanc najtrajneje zaznamoval sodobno slovensko dubovnost in intelektualno misel.

Marjan Rožanc je v bistvu že sam uredil svojo zapuščino. Vsak dokument, vsak dopis, pismo,

ki ga je dobil oziroma odposlal, je shranil v fascikel. Ob tem je seveda iz časopisov izrezoval članke, katerih avtor je bil, ki so govorili o njem, ali ki so ga zanimali. Vse to je ravno tako kronološko vključeval v fascikle med dokumentacijo, zato se mi je zdelo najprimerneje, da popišem vsak dokument posebej. Na koncu sem napravil popis, ki obsega 52 tipkanih strani. Za zapuščino, ki je shranjena v devetih arhivskih škatlah, ki obsega časovno obdobje od leta 1928 do 1991, je to res veliko, vendar nujno potrebno, da dobiš pregled nad gradivom.

Pri pisatelju ne gre za literaturno zapuščino. Sicer se v fondu nahaja nekaj tekstov in rokopisov njegovih kratkih del (zgodb, esejev, razmišljanj, tudi pesmi ...) in prevodov, ki verjetno nikoli niso bili objavljeni, vendar v primerjavi z njegovim opusom to ni pomembno. So pa v zapuščini ČASOPISNI IZREZKI o vseh njegovih objavljenih delih in prevodih. Kot je razvidno, je največ pisal za mariborski Večer. Ta mu je objavil vrsto zgodb, ki jih mnogi bralci, ki danes Rožanca poznajo, niso brali. Drugi sklop časopisnih izrezkov predstavljajo njegovi prevodi, eseji, razmišljanja, ravno tako objavljeni v slovenskih osrednjih časopisih Delo, Večer, 7 dni ... Nekaterim je znano, da je Marjan Rožanc začel svojo pot kot športni novinar. Številni časopisni izrezki iz Ljudske Pravice, Večera in Dela to dokazujejo. Največji sklop pa predstavljajo časopisni izrezki, ki govorijo o njem, o njegovem delu in o vsem, kar se je v zvezi z njim dogajalo. Ko se je npr. pojavila afera v zvezi z njegovo dramo Topla greda preko njih izvemo vse: kako je drama nastajala, kakšno je bilo uradno mnenje o njej, kaj so o njej menili posamezniki (pisma bralcev). Na tak način nas seznanijo z vsakim njegovim delom.

Vsi scenariji, ki jih je napisal so seveda sestavni del zapuščine.